

RE-FORMATIO

FAKTORERNES ORDEN ER IKKE

6. årgang nr. 5
Høsten 1963

LIGEGYLDIG

(Luk. 10, 25-37, 13. s. e. Trinitatis)

En lovkyndig mente at have råd til at være kæphøj overfor kærlighedsbudet. Han ville antyde, at det med at elske Gud af hele sit hjerte kunne han nok overkomme - blot det var til at finde ud af, hvem han havde at anse for sin næste. Det medførte, at Jesus fortalte den perle af en historie om den barmhjertige samaritan. Den skulle hjælpe ham til at finde ud af, hvem han skulle tage sig af.

Vi ligner den lovkyndige spørger påfaldende meget. Også vi mener at kunne overkomme den tro, Gud fordrer af os. Ingen skal komme og antyde om os, at vi ikke ved, hvad forholdet til Gud drejer sig om. Vi er godt oplærte i, hvad kristendom er. Vi kan gøre rede for budene. Vi kan også 'kærlighedsbudet' udenad og meget andet fra skriften, salmebogen og katekismussen. Vi kan godt tage en diskussion op om religionen, om det skal være. Vor egen mening om tingene har vi i al fald.

Men spørgsmålet er, om vi gør det, vi ved, vi skal. Lever vi i overensstemmelse med Guds vilje for vort menneskeliv? Svarer teori og praksis til hinanden?

Er det ikke menneskets nød, som allerede apostlen

Paulus har fundet udtryk for med ordene om 'at det gode, som jeg vil, det gør jeg ikke, og det onde, som jeg ikke vil, det over jeg'. Er det ikke det næsten pinlige i vore dage, at ordene og meningerne er så rigtige og sande? Men der handles ikke efter dem, der leves ikke op til dem. Gud er i vore dage ikke trængt tilbage, fordi hans fjender er så mange og stærke. Gud er ikke blevet dænget til med snavs, fordi så mange åbenlyst taler hånlige og grimt om ham. Gud er kommet i miskredit, fordi de kristnes liv og handlinger bespøtter den Gud, de siger, de tror på. Kristne svigter, ikke fordi de ikke har begrebet om, hvad de skal gøre, men fordi de ikke gør det, de inderst inde ved, de bør gøre. Det er forståeligt, at børn og unge ikke er kommet videre i tro og erkendelse, når de har kendt kristne af vor slags. Det er forståeligt, at de farvede folkeslag har svært ved at få evangeliet at høre, når det bringes dem af folk som os. Det er kræftskaden hos os: at vi ved nok, hvad vi bør gøre, men vi gør ikke derefter.

Hvorfor vil vi altid som den lovkyndige spørge: Hvem er min næste? Kommer nu også det menneske mig ved? Er ikke andre nærmere til det og mere forpligtede end jeg til at hjælpe i dette tilfælde? Hvorfor kører vi frem med betragtninger om velfærdsstaten, at takket være den er der så dårlig mulighed for at øve barmhjertighed? Hvorfor er vi så dygtige til at undslå os og finde undskyldninger frem i det øjeblik, der kræves handling af os overfor et menneske, der trænger til vor hjælp? Hvorfor er vi ikke som den hjertevarme samaritaner, Jesus fortæller om, som uden at reflektere simpelthen ikke kan lade være med at hjælpe hvemsomhelst, der ligger på hans vej?

Det er, fordi vi har os selv til centrum. Det er, fordi du altid tænker og handler ud fra dig selv, at der bliver sat grænser for, hvad du synes, du er forpligtet til. Vi må se at komme bort fra vor selvoptagethed og egenkærlighed. Med andre ord: Det er galt fat hos dig med den første del af kærlighedsbudet - den om Gud - og derfor galt fat med andenparten - den om næsten. Vi mener, at forholdet til Gud kan vi nemt ordne. Det er vor vildfarelse. Og derfor farer vi også vild med hensyn til forpligtelsen overfor vor næste.

(fortsættes s. 100)

KIRKEDAGE

i RIISSKOV

Lørdag d. 31. august og søndag d. 1. september.

Tema: Det almindelige præstedømme i funktion.

Program:

L Ø R D A G :

kl. 10 messe ved pastor Hasselgaard, Randers. Pastor Mejdor, Hyllested, prædiker. - kl. 12 middag. - kl. 14 45 kaffe. - kl. 15 30 non med velkomst af sognepræst Fog, Riisskov. - kl. 16 pastor Kühl, Løjt: Til søndagsmesse - hvorfor og hvorledes. - kl. 17,30 procession. - kl. 18 vesper m. prædiken af pastor Exner, Anholt. - kl. 18 45 aftensmad. - kl. 20 pastor Johs. Nielsen, Tårnby: Fra søndagsmesse til hverdagens tjeneste. - kl. 21 15 completorium.

S Ø N D A G :

kl. 10 højmesse ved pastor Fog. Provst Exner, Hald, prædiker. - kl. 12 middag. - kl. 14 15 kaffe. - kl. 15 non - kl. 15 30 søster Ragna, Randers: Hvad venter folk sig af kirken? - kl. 17 vesper m. prædiken af pastor Jakobsen, Urlev. - kl. 18 aftensmad. - kl. 20 pastor Barsøe, Virring - Det verdslige liv som offer til Gud. - kl. 21 15 complet.

Der vil desuden være lejlighed til skriftemål og til samtale med præst.

Alle opfordres til at deltage i lørdagens procession. Præster, som vil deltage heri, bedes medbringe præstekjole, messeskjorte og om muligt grøn stola.

Messerne og tidebønnerne foregår i Riisskov kirke. Møderne og kaffedrikningen i kirkens menighedslokaler. De øvrige måltider på hotel i nærheden.

Fuld kost fra lørdag middag til søndag aften (+ kaffe, som kan købes særskilt) + mødeafgift: 30 kr. Værelser eller privat indkvartering kan bestilles hos sognepræst Edmund Jensen, Ormslev (telf. Århus 8 32 65) senest fredag middag. Sammesteds gives oplysninger og modtages tilmeldelser.

I forbindelse med kirkedagene arrangeres for præster og theologiske studenter: Mandag d. 2. september: kl. 8 messe v. pastor E. Jensen, Ormslev, Pastor Dahl, Ålsø, prædiker. - kl. 9 kaffe - kl. 9,30 pastor Lund Pallesen - Det dobbelte kærlighedsbud i kultisk perspektiv. Derpå Drøftelse. Entre v. alle møder 2 kr.

(fortsat fra s. 98)

Vi har ikke opdaget, hvilket uhyre krav den første part af kærlighedsbudet rummer. Vi har ikke forstået, hvad Jesus sagde i en anden forbindelse: "Søg Guds rige først..." Faktoreernes orden er ikke ligegyldig!

Kirkefædrene så i denne fortælling en allegori, dvs., at der bag ordene lå en dybere betydning (Gal. 4, 24): Præsten og levitten er repræsentanter for den gamle pagt og har ikke noget evangelium at række det menneske, der er tilredt så ilde af den Onde. Den barmhjertige samaritan er Jesus Kristus, som helbreder mennesket med "åndens olie og sit blods vin" og "som for vor skyld blev fattig, da han var rig". Herberget er kirken "fordi den tager imod alle, som gerne vil derind" (Origenes)... osv.

Der er såmænd ingen grund til for vor tid at rynke på næsen af denne form for fortolkning. Uden den ender tolkningen let i moralisme.

Det er evangeliet, at Gud i Jesus Kristus har åbenbaret, at Han har hjerte for os. Det, Jesus anbefaler den lovkyndige at gøre: at øve barmhjertighed, fandt sit højeste udtryk i hans eget liv og offer. Jesus er den barmhjertige samaritan.

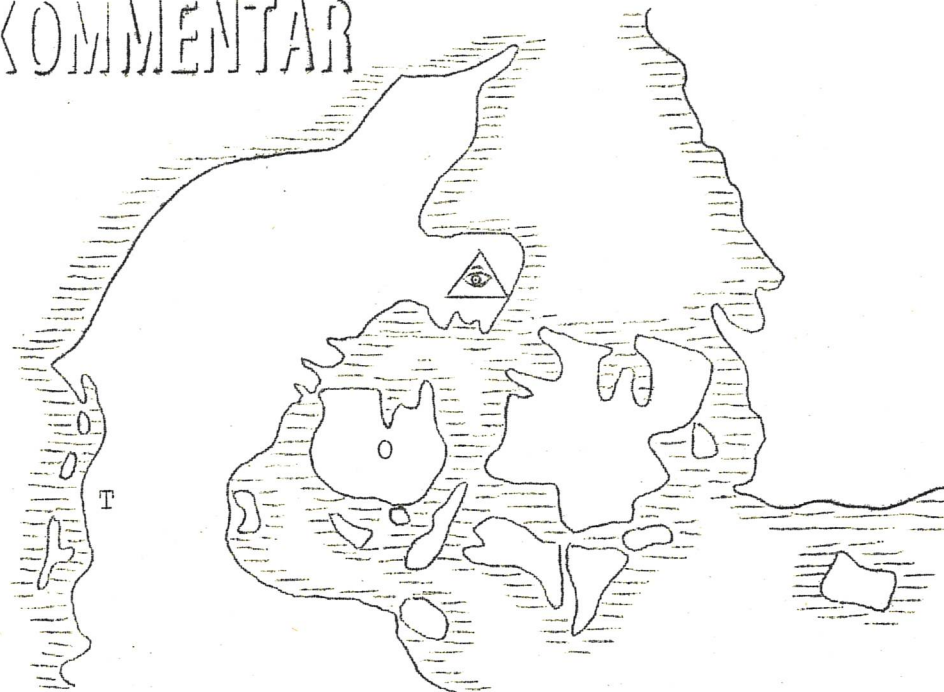
Derfor er Jesu opfordring: "Gå du hen og gør ligeså!" ret beset et kald, et tilbud, nemlig dette: "Følg mig!" Faktoreernes orden er stadig ikke ligegyldig. Under vore forhold hedder det nu: "Hvad mener I om Kristus?"

Med rette siger søndagens kollekt noget om, at "vi lever i denne salige tid" og kan "kende Guds faderlige vilje imod os og se din Søn, Jesus Kristus, som har øvet barmhjertighed imod os..." Fordi der er adgang til denne salige virkelighed, tilbudt os i "ord og sakrament", kan det alligevel ske, at et menneske får vendt blikket bort fra sig selv og tilbedende hen til Jesus Kristus og derved glemmer sig selv til bedste for et andet menneske. Men æren er Guds.

Men den, der er blind for Guds barmhjertighed imod os i Jesus Kristus, hvordan skal næsten komme til at betyde mere end hans eget jeg? Den dag i dag kan Jesus gøre blinde mennesker seende - til alt held. Det står fast!

Percy Eriksen,
Bringstrup.

KOMMENTAR

FRA TØNDER, ODENSE OG ANDETSTEDS

Statsprotestantisme er et ord, som først er anvendt i dette blad, men som umiddelbart forstås, når man møder det. Det betegner en syntetisk livsanskuelse, en ideologi, der foregiver at være en legitim videreførelse af reformationen, men som tilpasser og underkaster evangeliet under den til forskellige tider herskende ideologi i staten eller i herskende og toneangivende kredse. Statsprotestantisme akcepterer altid statens og andre magthaveres samt kirkens fjenders bedømmelse af kirken og mener dermed at kunne tilkøbe sig eksistensberettigelse, dvs. verdens anerkendelse. I Danmark siger således statsprotestantismen: Folk har ingen pligt til at gå i kirke; det "folkelige" - hvad det nu er, har altid ret; de unge har ret i deres uvidenhed om kirken, som derfor bør snakke dem efter munden; arbejderne har ret til at vende kirken ryggen, for kirken har først nu og ikke i tide indyndet sig særligt hos dem. I Østtyskland synger statsprotestantismens præster med på omkvædet "Die Partei hat immer Recht".

Ved teologiske krumspring kan denne judasindstilling udlægges som den sande, evangeliske, den rette konse-

kvens af det evangelium, som kirken har forvansket og "gjort sig til herre over"; for, som pastor Rudolph Arendt, Tønder (Præsteforeningens Blad nr. 24, 1963), har fundet ud af, er evangeliet ikke det samme som kirkens lære og bekendelse og heller ikke skriften, som vi kender den. Nej, forud for menigheden med dens bekendelse og skriften var Jesu gerning og ord, var "budskabet".

Arendts foredrag er foranlediget ved min gennemgang af tekstrækken her i bladet, som han altså til forskel fra så mange udmærker sig ved at have læst. Til gengæld udmærker han sig også ved ikke at have forstået mit anliggende.

Det er rigtigt, at budskabet var forud for skriften. Men så må det rigtignok tilføjes, at det kun kan kendes gennem det Nye Testamente, som kirken skrev som udtryk for sin bekendelse. Ellers kan man jo intet vide om, hvad dette "budskab" går ud på. Men jo, pastor Arendt kan. Han og statsprotestanterne andetsteds ved bedre end skriften, hvad det oprindelige evangelium er, doketisk befriet for al menneskelig og kirkelig forkvakling. Det oprindelige evangelium må naturligvis være det, som rimer med ens egen eksistensforståelse, ens ideologi, og som passer i de forhåndenværende magthaveres kram - hos os det sækulariserede og vulgariserede borgerskab, østpå den ateistiske kommunisme.

Man være tilhænger af disse ideologier og slagord eller ej, så er det dog et helt andet spørgsmål, om de har noget som helst grundlag i det Nye Testaments ord. Det er ikke nok, at man begår det teologiske fif idelig at bruge denne varebetegnelse, evangeliet, for hele redeligheden og idelig slår om sig med "evangeliet", så at alle undtagen undertegnede har ladet sig kloroformere til at tro, at hele tøjeriet på en eller anden måde dog alligevel må være hjemlet i skriften; for hvad vil man pege på, når den lille dreng fra "Kejserens nye Klæder" nu dukker op og ganske barnligt spørger: "Ja, det står i neu-ruppineragtige psalmer og i snørklede teologiske opsatser; men hvor er der et ord om det i Biblen?"

Så er der vel ikke andet at gøre end at trække på skulderen af Biblen og sige, at i den har "kirken" "gjort sig til herre over evangeliet" - igen et af statsprotestantismens hævdevundne slagord.

Vi tager først til Tønder for at se lidt på Arendts "sande kristendom": "At stå over for evangeliet betyder for menigheden igen at blive stillet ved siden af verden, ikke bare verden, men også kirken bliver revet ud af sin sikrethed... At blive stillet over for evangeliet er for menigheden at blive placeret midt imellem sine vantro brødre og søskende... At være til evangelisk gudstjeneste er at være stillet over for ham, der nedbryder templet og genopbygger det på tredjedagen... Herom siger Paul Tillich: "And he is the Christ as the one who sacrifices what is merely "Jesus" in him. The decisive trait in his picture is the continuous self-surrender of Jesus to Jesus who is the Christ". (Systematic Theology, I, 134). Og han fortsætter i samme forbindelse: "Christianity as Christianity is neither final nor universal. But that to which it witnesses is final and universal". Det, Tillich her siger om kristendommen, kan også siges om kirken. Kirken er ikke som historisk, empirisk størrelse endegyldig eller universel... men bærer vidnesbyrd om det, som er endegyldigt og universelt. Vil kirken som historisk, empirisk størrelse være det endegyldige og universelle (katolske), altså som genstand for empirisk iagttagelse og ikke som genstand for tro, da er kirken ikke mere kirke i egentlig, dvs. eskatologisk forstand, men den er blot en forening eller organisation af samme betydning eller betydningsløshed som en hvilken som helst anden forening... kirken, kan kun være kirke i egentlig, eskatologisk forstand på samme måde som Jesus kan være Kristus, gennem et "continuous self-surrender" af kirken som afgrænset empirisk størrelse til kirken som det universelle, eskatologiske gudsfolk... En kirke, der viser hen til sig selv uden samtidig lige så energisk at vise bort fra sig selv, er ikke Kristi kirke, men Antikrists kirke".

"Evangeliet betyder en nedbrydelse af "kirken", for at der kan blive plads for kirken".

Den praktiske konsekvens af pastor Arendts gnostiske og doketiske fornægtelse af tredje trosartikels tro på, at den synlige kirke er kirken, bliver, at man løses for enhver forpligtelse over for den forhåndenværende kirke og derved blotter og prisgiver den og sig selv til magthavernes forgoðtbefindende - af hvad art disse måtte være.

Dermed er vi i Østberlin og ser ind til den næste statsprotestant, pastor Bassarak (sic!), jfr. Præsteforeningens Blad 1962, nr. 48. Bassarak taler som enhver rigtig statsevangelig vil og må gøre det, når hans stat nu engang bliver kommunistisk. Han er da også leder af et evangelisk akademi. Han siger: "Vi må derfor fremme den form for samfundsomvæltning, som med de mindst mulige ofre af menneskeliv formår at skabe en fremtidssvanger samfundsordning. - I den henseende står DDR i en udvikling, som på langt sigt vil vise sig at være den vesttyske samfundsordning overlegen. Der var og er flere vanskeligheder - f. eks. økonomiske og personlige (?) - at løse end i Vesttyskland." "Var man måske ikke just nationalsocialistisk, så var man da tysknational og imod international forståelse. I valget mellem p l e b s og p o p u l u s faldt valget imod p l e b s til gunst for p o p u l u s. På den vis blev en nytestamentlig linje forrådt. Jesus havde i valget mellem o c h l o s og e t h n o s afgjort sig for o c h l o s for a m h a á r e s !" "Den, der med Luther i den 3. trosartikel bekender: 'Jeg tror, at jeg ikke ved egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham', han bekender jo sin ateisme. En kristen, som bekender, at hans teoretiske og praktiske gudløshed ikke ophæves og afsluttes gennem fromhed, gennem hans egen afgørelse, men derved, at Gud bliver menneske og går til korset, er ateist: E x t r a n o s - der på korset - er vor, de gudløses, og den gudløse verdens frelse. Korset er tegnet på Guds kærlighed til den gudløse verden (- Således elskede Gud verden!). Strengt teologisk kan der ikke engang tales om de kristnes solidaritet med de gudløse. Solidarisk med de gudløse er kun én. Han hedder Jesus Kristus. Vi kristne er identiske med de gudløse. Kristen tros erkendelse i mødet med den korsfæstede Opstandne fører endnu dybere ned. Vi erkender og bekender os ikke blot som gudløse, som ateister, men som syndere, dvs. som sådanne, der i går, i dag og i morgen er skyldige i Kristi kors og stadig på ny bliver skyldige - netop fordi vi forsøger at skubbe korset ind som det skillende mellem kristne og ateister, medens Kristus på korset har nedbrudt gærdet mellem de fromme og de gudløse (Ef. 2)".

Måtte skillemuren i Berlin dog også blive nedbrudt.

I så fald måtte Bassarak omredigere sit evangelium til et andet statsprotestantisk, og han ville ikke være tysk teolog, om han ikke gjorde det med stor dygtighed. Men på den anden side minder det store citat os jo blot om, hvad vi herhjemme hører til bevidstløshed. De konsekvenser, Bassarak drager af sit quasievangelige ordgyderi, er de danske statsevangelige desværre afskåret fra at følge ham i. Men når Jesus "solidariserer" sig med ateister, har Bassarak lov til at mene: "Den tyske fredsplan er chifren for den vej, som også kristne i dag går med stigende klarsyn og med DDR". Og til slut: "Kristne er afgjort for freden, det vil i dag sige: Kristne er for revolutionen og imod krig.

Kristne er afgjort for freden, det vil i dag sige: kristne er for p l e b s , i givet fald også imod p o p u l u s , for internationalen, imod det tysk-nationale.

Kristne er afgjort for freden, det vil i dag sige: kristne er for verden og imod selvvalgt hellighed, for fornuften og imod ressentiments, for medmennesket - og således til slut for sig selv".

Som postludium til Bassarak sender vi fra Odense skønne, aastrupske psalmelinier:

Guds menighed skal kendes på,
at den er rede til at stå
i de fortabtes samfund der,
hvor ingen mer end andre er.

Guds kirke deler verdens kår,
det må således være.
Det er en byrde, som den får
til sidste ende bære:
den intet har, som ej den helt
har villigt med alverden delt.
Det er Guds kirkes ære.

Da skal korsets ord med fynd
slægten frem for dommen råde,
flænge hver en hellig kåbe,
alt indslutte under synd

O. S. V.

Oven på al denne rutinerede folke- og statsteologi vil vi til sidst på Det lutherske Verdensforbunds generalforsamling i Helsingfors ved hjælp af pastor Zeu-

thens kronik i Kr. Dagbl. for 29. juli stifte bekendtskab med de gode ungarere. De er ikke helt afsporede, har nok slagside, men har ikke helt mistet den kristne balance. Det kommer vel af, at ungarske teologer ikke har fået det ind med modermælken, at det altid skulle være fra staten, at en kirkes tjenere skal få deres kost og logi.

Men godt er det ikke: "I hele denne stræben efter retfærdighed og menneskelighed må kirken være med, så sandt Jesus selv var sandt menneske. Kirken kan ikke fortsætte med fornemt at holde sig borte fra denne kamp, men må gå ind i den sammen med alle andre, også sammen med ateister (ungarerne taler meget optimistisk om muligheden for samarbejde med ateisterne og gør nok her en fejl i slet ikke at nævne problemerne derved), men synspunktet er dette, som også svenskerne hævder i deres studiedokument, at Guds nåde gælder hele verden, også den verden, som ikke vil kendes ved Gud.

Mennesket af i dag stræber vel ikke efter Gud og hans retfærdighed, men det stræber efter retfærdighed, og midt i sin stræben havner det så let i selvrethet, hvor man hævder sig selv og afgrænser sig selv over for Gud og over for mennesker: den retfærdighed, man stræber efter, fører ligesom loven ind i fortvivlelse. (Her synes det ungarske bidrag mig at være meget uklart, for det hævder, at det særlig er de vestlige mennesker, der havner i fortvivlelse). Også studiedokumentet taler om forbandelsen ved selvretfærdighed og opregner en lang række eksempler derpå, først nævnes kommunismen, så "visse" humanister osv., og ungarerne er med rette vrede over denne opregning. Nej, siger ungarerne, den selvretfærdighed, der først og sidst skal tales om, er kirkens egen selvretfærdighed, for den er stor, og den er den egentlige forbandelse, den låser kirken ude fra en skabende forbindelse med det almindelige liv, og den låser kirken ude fra den Guds nåde, der alene kan befri os".

Ordene har altså også i Ungarn afløst Ordet; men hvor virker det dog troskyldigt og ufordærvet på baggrund af Tønder og Østberlin: "Da Paulus i Jesus Kristus lærte Guds ubetingede nåde at kende, da var det ikke alene hans egen farisæisme, der brød sammen, men da blev også alle de grænser og skillevægge nedbrudt, der kendetegner den form for fromhed, og således blev

Paulus teologen for enhed mellem menneskene".

Denne prøvekolektion på de statsprotestantiske uldklædninger kunne varieres i det uendelige. Hvis man intet vidste om baggrunden i Italien, kunne man undertiden fristes til at tro, at selveste Johannes den 23. "fik konfektioneret samme sted", (et udtryk, som Oscar Geismar brugte om det københavnske præsteskab).

Om Blovstrød er der ikke andet at sige, end at hvis præsten der havde kammerat Bassaraks teologiske skoling, ville alle statsprotestanter her til lands - også de tidehvervsk-grundtvigske - blive arbejdsløse. Alligevel er han den ypperste; han har uden dybsindig møje nået alt det, som de teologer, der holder med verden mod den synlige kirke, kun stykkevis når; han er statsprotestanternes Aladdin; han er fredet af de nuværende magthavere af frygt for de kommende og har de kommendes yndest.

C. B. Hansen,
Dråby.

F i k **DE** l æ s t

" H Ø J K I R K E P R Æ D I K E N E R " ?

Anmelderne skrev:

Prof. dr. theol. N. H. Søe i "Kristeligt Dagblad": "... sund bibelsk forkyndelse i væsentlig overensstemmelse med det fra fædrene nedarvede".

Forst. L. Brøndum, Pastorseminariet i "Kirkens Verden": "... lærerigt særpræg ... er deres evne til at forkynde kristendommens glæde".

e m o i "Nyt fra Diakonissestiftelsen": "Det er folk, der tager deres prædiktetjeneste dybt alvorligt, - og så er der al grund til at lytte".

Hans Reitzels Forlag. 103 sider. Kr. 14,50

Teologiske bidrag (5)

EPIKLESEN

i den oldkirkelige liturgi

Det hænder gang på gang, når man drøfter nadverliturgi, at samtalen drejes hen på den oldkirkelige liturgi, og spørgsmålet om, hvilken betydning de enkelte led havde i denne liturgi, dukker op. Det er svært at besvare, da der foreligger forbavsende lidt videnskabeligt materiale, der behandler disse spørgsmål.

De værker, der behandler sider af den oldkirkelige gudstjeneste, er i reglen skrevet enten ud fra et rent historisk perspektiv, idet forfatteren forsøger at skildre den oldkirkelige gudstjenestes udvikling, eller ud fra dogmatiske synspunkter.

Gennem en historisk fremstilling, hvor alt materiale inddrages - både tekster fra fromhedslivet, liturgiske tekster, verdslige tekster og arkæologisk materiale - er det ikke muligt at nå til en klar forståelse af et enkelt liturgisk fænomen. Det ikke-liturgiske materiale gør det med sin meget forskellige baggrund ikke muligt at stille præcise spørgsmål. Man får intet greb om problemstillingen.

Heller ikke den dogmatiske fremstilling, hvis sigte er at nå frem til en bestemmelse af, hvorledes vi i dag skal forstå vor gudstjeneste, og hvorledes den skal udformes, har som hovedopgave at fremstille den forståelse, der ligger gemt i de oldkirkelige liturgier. En sådan undersøgelse ligger uden for de opgaver, som denne teologiske disciplin skal tage sig af. Et typisk eksempel på det dogmatiske arbejde med de enkelte liturgiske led finder vi i Peter Brunners store afhandling om gudstjenesten ("Zur Lehre vom Gottesdienst", Leiturgia, Johannes Stauda-Verlag, Kassel 1954). Her findes f. eks. (s. 348 f.) et afsnit om "die eucharistische Epiklese als dogmatisches und liturgisches Problem", hvor problemstillingen er, hvor-

dan vi på baggrund af vor gudstjenesteopfattelse skal forstå epiklesen.

Herefter ligger dog endnu en vigtig opgave uløst: at finde frem til den gudstjenesteforståelse, der har skabt de oldkirkelige liturgier. Hvad udsiger disse tekster selv gennem ordvalg og opbygning? Hvad kommer takoffer, anamnese, epiklese, forbøn, kommunion til at betyde, når vi alene holder os til liturgiernes egen ordlyd og ikke lader os distrahere af samtidens eller eftertidens opbyggelige eller dogmatiske udlægning af de enkelte led? Denne sidste opgave tilfalder liturgikken. Liturgikken er som bekendt et af arbejdsområderne inden for den praktiske teologi. (Man må - i parentes bemærket - undre sig over, at de teologiske fakulteter her i landet endnu ikke trods fordobling af talrige lærestole har skabt mulighed for praktisk teologisk forskning. Man må beklage det så meget mere, som den liturgiske kommissions arbejde må gøre en liturgisk forskning aktuel også på dansk grund).

+ + +

Redaktionen af "Re-formatio" har bedt mig skrive lidt om epiklese på grundlag af et mindre arbejde, jeg har fået offentliggjort i Studia Theologica XVI, 1. 1962. Artiklens titel er "Die Epiklese im Rahmen altkirchlicher Liturgien. Eine Studie über die eucharistische Epiklese". I dette arbejde har jeg bestræbt mig for at holde mig inden for liturgikkens område og forsøge på grundlag af en række liturgiske tekster at bestemme epiklesens væsen, således som den møder os i disse liturgier. Jeg har bevidst kun anvendt liturgiske tekster og kun tekster fra oldkirken - og der er forsøgt en tolkning, ikke en historisk redegørelse.

Grundlaget for undersøgelsen er en analyse af epikleseafsnittet i ni oldkirkelige liturgier. Der er foretaget en oversættelse og en redegørelse for den sammenhæng, teksten står i, og for dens opbygning. De liturgiske tekster er følgende: Hippolyts "Traditio apostolica", Serapion af Thmuis "Euchologion", Papyrus fra Dêr-Balyzeh, Markusliturgien, Addai- og Marisliturgien, Den "klementinske" liturgi i Constitutiones Apostolorum, Jakobsliturgien, Basiliusliturgien, Chrysostemosliturgien. (Eventuelle interesserede vil kunne finde de fleste af disse tekster i Joachim Beckmann: "Quellen zur Geschichte des christlichen Gottesdienstes".

Carl Bertelsmann Verlag 1956. Man skal imidlertid være opmærksom på, at den tyske oversættelse flere steder er unøjagtig, ligesom der heller ikke altid er taget hensyn til de seneste tekstfund ved gengivelsen af originalteksten).

På grundlag af denne analyse er der forsøgt en bestemmelse af epiklesens indhold. Resultatet er denne definition:

Epiklesen er en bøn til Gud om hans indgriben gennem Helligånden over for takofrets elementer, brødet og kalken, så disse åbenbarer Kristi legeme og blod - og over for dem, der får del i nadveren, så disse bliver ét og får syndernes forladelse og evigt liv.

Med denne definition er vi imidlertid ikke i besiddelse af en forståelse af epiklesens væsen. Hvordan skal vi forstå den i sin sammenhæng? Hvilken særlig opgave har den her? Hvilken forståelse af nadveren gemmer sig bag disse formuleringer?

Man har forsøgt at forstå epiklesen ved at sammenholde den med det gudstjenestelige råb *Maranatha* ("Herre kom"). Forstår man dette råb som en bøn, kunne epiklesen opfattes som et senere stadium af denne "ur-epiklese". Ser man nærmere til, er det imidlertid ikke muligt at knytte disse to former for bøn sammen. Bønnen "*Maranatha*" er rettet til Jesus Kristus, og der bedes om hans komme. Det er sandsynligvis parusien, der her er tænkt på. Epiklesen er også en bøn, som vi ser af definitionen. Denne bøn er imidlertid rettet til Gud Fader og er helt bestemt af nadverens situation: takkebønnen, der har lydt, elementerne, der er båret frem, og den forestående kommunion. I denne situation bedes der om Guds indgriben gennem Helligånden. *Maranatha* har hele frelseshistorien som baggrund, medens epiklesen mere snævert må ses i forbindelse med begivenhederne Skærtorsdag og må holdes sammen med menighedens takkebøn og kommunion. Selve placeringen af de to led i de foreliggende liturgier bekræfter også denne forskel.

I et andet forsøg på at forstå epiklesen har man set denne sammen med inkarnationen. Står vi ikke med den begivenhed, der ligger bag epiklesen, over for en parallel begivenhed til inkarnationen? Er der ikke i nadverunderet tale om en "ny" inkarnation eller en "aktualisering" af den første inkarnation? Tanker i denne

retning finder vi bl. a. hos den romersk-katolske forsker Johannes Betz ("Die Eucharistie in der Zeit der griechischen Väter, Band I, 1). Undersøger vi teksterne nærmere, ser vi imidlertid, at det ikke er muligt at benytte inkarnationens under som forståelsesgrundlag. Ganske vist nævnes inkarnationen i den store takkebøn for skabelse og frelse, men der spores ingen forbindelse til epiklesen. Og ser man på epiklesens eget indhold, finder man, at den helt er bestemt af den sammenhæng, den står i. Forbindelsen tilbage til Skærtorsdags begivenheder mærkes, og der ses frem til den forestående kommunion. Det er inden for denne ramme, der bedes om Helligåndens indgriben både over for elementer og over for den kommunikerende menighed.

Man har også forsøgt at forstå epiklesen som en *konsekration*, og denne forståelse er ofte dukket op i den noget vildledende diskussion "indstiftelsesord eller epiklese". Nu skal man først gøre sig klart, hvad man mener med konsekration - om der er tale om en "helligelse", som man kan finde den også i andre forbindelser end nadveren, en "forvandling" beskrevet med filosofiske termini, som det f. eks. er tilfældet i transsubstantiationslæren, eller om man mener "konsekration" i streng teologisk forstand, hvor der lægges vægt på, at der sker et under, hvorved brødet og kalken fremtræder som Kristi legeme og blod, men hvor netop al forklaring er udelukket. Ikke en gang i den sidste betydning af ordet konsekration kan epiklesen karakteriseres som konsekurationsformel. For det første peger epiklesens karakter af bøn og dens vægtlægning på kommunionen ikke i denne retning. For det andet mangler følgende forudsætninger, som man måtte forvente, var til stede, hvis epiklesen fungerede som konsekurationsformel: Der er ingen speciel koncentration om de elementer, der bliver Jesu Kristi legeme og blod. Endvidere er der ikke forsøgt nogen nærmere fiksering af nadverunderet, hvad man måtte forvente ved en sådan formel. Endelig har epiklesen intet præg af at være formel. Den varierer fra liturgi til liturgi i sin udformning.

Til sidst må spørgsmålet om forholdet mellem epiklesen og indstiftelsesberetningen rejses. Man har fra forskellig side forsøgt i denne beretning at finde en begrundelse for epiklesen,

at finde et enkelt punkt, som kunne betragtes som den kim, hvorefter den senere epiklese havde udviklet sig. Disse forskellige forsøg står ikke for en nærmere prøve. Derimod har indstiftelsesberetningen - eller en hentydning til denne - til opgave at minde om, hvorfor det er meningsfuldt at fejre nadver. Der er således en naturlig forbindelse mellem denne beretning og epiklesen, og vi ser dette udformet på forskellig måde i liturgiernes opbygning.

Resultatet af undersøgelsen bliver da, at vi må forsøge at forstå epiklesen som et selvstændigt led i liturgien med sin ganske bestemte funktion i nadverens helhed. Kun i liturgiernes sammenhæng kan vi forstå denne bøn. Betragter vi epiklesen sammen med kommunionen, træder dens særpræg klart frem. I takofret har menigheden bekendt sig til Guds gerninger i frelseshistorien - og dermed også til nadverunderet. I epiklesen går menigheden vejen til ende: fra en bekendelse til nadverunderet som sådan går den over til at bede Gud om, at dette under må ske nu - med disse elementer og med denne menighed. Tættere ind på livet af nadverunderet kan menigheden ikke komme end i denne bøn. Den er udtryk for, at menigheden nu venter på Guds under - det under, som betinger, at der overhovedet bliver nadver. Efter epiklesen nyder menigheden nadverens gaver i tillid til, at Gud har grebet ind og ladet underet ske. Selve underet sker i et for mennesker utilgængeligt rum, og i respekt for dette gøres der heller ikke noget forsøg på liturgisk at markere denne begivenhed. Epiklesens liturgiske funktion er altså ikke at virkeliggøre nadverunderet, men at give udtryk for menighedens forventning til Guds nådige indgriben under nadveren. I første halvdel af eukaristibønnen forholdt menigheden sig - gennem epiklesen - til Guds handlinger, som den nu møder dem under nadverfejringen, og gør det gennem bøn.

+ + +

Med denne bestemmelse af den oldkirkelige epiklese er der naturligvis ikke sagt alt om epiklesen. Her er ikke taget stilling til de mange historiske spørgsmål, som melder sig: Var det også denne forståelse af epiklesen, som levede i den almindelige menighed? Hvad er grunden til den "forvitring", som epiklesen senere kommer ud for? Osv. Heller ikke er der taget stilling til,

hvilken placering og udformning en eventuel epiklese skulle have i dag. En sådan stillingtagen forudsætter et dogmatisk arbejde. Det er et ganske bestemt liturgisk fænomen, som her er analyseret og forsøgt forstået ud fra sine egne forudsætninger.

Palle Dinesen,
Hellerup.

ET ENGELSK FORSØG på "at tage dåben alvorligt"

I det engelske månedsskrift "Theology" for januar d. år faldt jeg nylig over en artikel af en anglikansk præst Towndrow fra Greenford med overskriften: "Dåbspraksis - et eksperiment".

Han fortæller om den almindelige praksis, som de havde den i hans kirke indtil begyndelsen af 1959. De fleste dåb fandt sted en søndag eftermiddag, og "menigheden" bestod af børnenes forældre, faddere, slægt og venner samt kordegnen. Det hele havde over sig et præg af en privat ceremoni af betydelig mindre vigtighed end den fest, som bagefter skulle fejres i hjemmet.

Den tjenstgørende præst følte ofte, at han stod over for en meget hård mur af blank ligegyldighed eller skjult modvilje, som ingen nok så velment gejstlig talestrøm formåede at gennembryde; - og dette til trods for, at enhver, som ønskede en dåb foretaget, havde haft en samtale med præsten og havde fået en forklarende tryksag med hjem, ligesom dåben i kirken blev indledt med en kort tale om barnedåbens betydning. - Trods alt dette fandt pastor Towndrow, at disse dåbsgudstjenester i almindelighed var "a most depressing experience". -

Nu er der imidlertid sket en nyordning, som har forbedret situationen en del: Man holder dåbsgudstjeneste en bestemt søndag eftermiddag hver måned, men gør så også særdeles meget ud af denne gudstjeneste. For det første bliver kirkekoret, (som åbenbart er frivilligt)

og menighedens medlemmer kraftigt opfordret til at slutte op om dåbsgudstjenesten. Dernæst lader man alle børnene, deres forældre og faddere samles et sted ved siden af kirken (f. eks. et menighedshus), mens de øvrige dåbsgæster og kirkegængere går lige ind i kirken; - børnene bæres så ind i kirken og op til de øverste bænkerækker i højtidelig procession anført af præster i messekåbe og ledsaget af koret, som synger en hymne.

Efter at barnet er døbt, bliver det iført et hvidt klæde og får et tændt lys, som dets gudfar tager imod på barnets vegne. Derpå holdes en prædiken, og tjenesten slutter med velsignelse og salme. -

Det er ikke Greenford-præstens mening, at denne gudstjenesteform skulle være den eneste rigtige. Hovedsageligt er, siger han, at der er en ydre form, "et ceremoniel", som giver værdighed og højtid til den handling, der foregår, og (på symbolsk måde) giver de tilstedeværende et indtryk af deres betydning.

Imidlertid kan det ikke forventes, at forældre og faddere uden videre skal forstå det hele. Derfor beder man dem om at komme til en slags "Forberedelse" lørdag aften, hvor de får grundig instruktion både om den ydre form og om dåbens åndelige gave og ansvar. -

Dette har folk ret tålmodigt fundet sig i, ja, nogle har virkelig været helt interesserede. Kun en enkelt gang har der været vanskeligheder ved at få forældrene til at komme; (- hvilket måske skyldes, at dåben allerede udsættes indtil videre!) - -

Dertil kommer så, at en lægmand eller kvinde fra menigheden efter dåben aflægger visit i hjemmet og søger at komme på talefod med forældrene og bevare kontakten med dem ved fra tid til anden at besøge dem igen og om muligt søge at gøre dem interesseret i kirkens liv.

Hvad venter man sig nu af dette? - Præsten svarer: Vi håber i hvert fald, at de, der kommer til dåb, men som iøvrigt ingen forbindelse har med os, må have en følelse af, at vi i det mindste tager dåben alvorligt. Ja, vi håber, de forstår, at her virkelig er noget, som er en smule mere vigtigt end "den obligate, men meget kedsommelige formalitet, der plejer at danne indledningen til dåbsgildet". - -

Og det har faktisk virket i Greenford. Et op-

muntrende antal kirkefremmede er gennem den nye dåbspraksis blevet kirkegængere, hvilket først og fremmest skyldes de læge medarbejderes besøgstjeneste. -

Det gør indtryk, at "almindelige mennesker" vil påtage sig sådan et job uden at få noget for det; - og de kan sommetider sige tingene mere jævnt og ligeud end "den lærde præst". -

Der er dog to ting, som bekymrer pastor Towndrow. Det ene er, at mange inden for den sædvanlige "menighed" svigter dåbsgudstjenesterne; for de føler sig ikke tiltalt af en gudstjeneste med skrigende børn og med en masse - måske mindre velopdragne - kirkefremmede, som flokkes oppe ved døbefonten. - (Kender vi ikke nøjagtig det samme ved dåbs- og konfirmationsgudstjenester herhjemme?) - -

Visselig er der grund til denne bekymring; thi hvis kristne kun ønsker, at kirken skal være en "hyggelig, rolig" ramme om deres egen opbyggelse, men ikke interesserer sig for at byde nye medlemmer velkommen i kirken og ikke føler nogen forpligtelse til at slå kreds om dem i kærlig forbøn, da er der noget alvorligt i vejen med deres tro!

Vor engelske præsts anden bekymring er den, at siden den nye dåbsordning blev indført ved hans kirke, er dåbshandlingernes antal faldet med næsten 20%!

Det gode ved det er antagelig, at den nye dåbspraksis har fået folk til at se, at dåben er noget, der skal tages alvorligt, - en hellig handling, der både giver og kræver meget.

"Det beklagelige er, at det ikke er lykkedes os at få disse 20% til at tage dåben alvorligt, og at vi der- ved indirekte har hindret nogle børn i at blive døbt", slutter pastor Towndrow; "men jeg tror, den nye ordning i hvert fald har bidraget til at bryde noget af den apati og passivitet, som de fleste af os har iagttaget i forbindelse med barnedåben". - - -

Vi i den danske folkekirke roser os jo af, at vi ved Grundtvig har fået så klart et lys over sakramenterne som Guds objektive frelseshandlinger over for fattige og fortabte syndere. - I almindelighed glæder man sig herhjemme over, at alle børn døbes og således får del i Guds nåde og medlemskab i Hans kirke - uanset forel-

drenes stilling til kristentro og kirke. -

Javist, men vi er dog nogle præster, som med sorg har bemærket, at visse forældre og faddere åbenbart betragter dåben som en - måske ret stemningsfuld, måske ret ubegribelig - ceremoni, men altså - en f o r m a l i t e t , som man vil have overstået, men som man iøvrigt ikke kerer sig meget om.

Men, siger vor folkekirkes teologer: Dåben er Guds gerning og virker uafhængigt af forældres og fadderes indstilling, og vi præster skal endelig ikke være bekymrede på Vor Herres vegne; hvad Han begynder, skal Han også nok vide at fuldføre!

Ja, men dåben frelser kun i f o r b i n d e l s e m e d t r o , siger skriften.

"Vi er Guds hus og kirke nu bygget af levende stene, som u n d e r k o r s med ærlig h u t t r o e n o g d å b e n forene -."

Spædbarnet kan ikke tro på Kristus som sin frelser; - s å m å f o r æ l d r e n e t r o f o r d e t og gøre alt, hvad de kan, for at hjælpe det til sidenhen i personlig tro at tilegne sig dåbens gave og gå ind under dens krav. -

Men k a n f o r æ l d r e d e t , når de aldrig hører Guds ord og aldrig tager del i Hans menigheds liv? K a n f o r æ l d r e d e t , når de åbenbart intet aner om dåbens betydning, men blot betragter den som en køn tradition i forbindelse med navngivningen, måske som en mystisk "besværgelse" af de onde magter, men absolut ikke som en handling, der giver d e m e t ansvar og en forpligtelse?

Spørgsmålet trænger sig på: Kan vi og skal vi blive ved med spædbørnsdåb over en bank?

Vort århundredes største skriftteolog K a r l B a r t h satte fornylig et stort spørgsmålstegn ved forsvarligheden af at døbe spædbørn i flæng; men det var, som om hele auditoriet blev overfaldet af en pludselig døvhed, da den fejrede gæst udtalte de skæbnesvangre ord. Det, man ikke v i l høre, bliver man sommetider døv overfor! - Vi bliver nu nok alligevel nødt til før eller siden at tage hele problemet om, h v a d D e n H e l l i g e S k r i f t s i g e r o m d å b e n op til fornyet overvejelse og drøftel-

se. Men så længe vi fortsætter med at døbe ca. 97% af alle fødte børn i dette land og dermed gør dem til "lemmer på Kristi legeme", "begraver dem med Kristus til døden, for at, ligesom Kristus opstod, også de skal vandre i et nyt levned", - så må vi sandelig for Himlens skyld, for sjælenes skyld, for sandheds og redeligheds skyld gøre alt, hvad vi kan, (- og det er adskilleligt mere, end vi gør nu -) for at forhindre de implicerede i at behandle dette allerhelligste sakramente med samme nonchalance som den, hvormed man tankeløst vipper asken af sin cigaret!

Her synes jeg, Greenford-præsten og hans gæve læge medarbejdere kan lære os noget. Om vi skal gå i procession med messehagel osv. - om vi skal indkalde forældrene til dåbsforberedelse og arrangere dåbsbesøg, - det ved jeg ikke; men i hvert fald må både præst og menighed i ord og gerning v i s e , a t v i t a g e r d å b e n a l v o r l i g t , - og hjælpe far og mor og de andre i dåbsfølget til at forstå, at nu gives dette lille menneske over i Herrens Jesu Kristi hånd, og fra nu af hører det hjemme i Hans kirke; og derfor er det forældres og fadderes pligt at bede for dette barn, at fortælle det om Jesus, og ved deres eksempel vise det hen til Ham og til Hans menighed. -

Det må siges gang på gang - f ø r d å b e n , u n d e r d å b e n - e f t e r d å b e n , - af præster og læge kristne, - det må siges gennem symboler - i tale og på tryk -, ja, det må også klart gives til kende i f o r b i n d e l s e m e d k o n f i r m a t i o n e n , at det døbte menneske tilhører ikke sig selv, men tilhører Jesus Kristus og Hans kirke - og må handle i overensstemmelse dermed. Vi må tale så tydeligt og så indtrængende om, h v a d d å b e n g i v e r o g k r æ v e r , at mennesker standser og spørger sig selv: K a n vi lade vore børn døbe? V i l vi tage den kristne dåb alvorligt? - -

V. J. Fibiger-Erlandsen,
Gjesing.

+ + +

PERISKOP

Denne lille artikel er skrevet til RE-FORMATIO som en hilsen til den danske kirke fra den engelske præst Rudney Hunter, Pusey House, Oxford.

ENGLANDS NAZARETH

2. pinsedag forsamles mere end 2000 pilgrimme fra mange forskellige sogne i England i en lille landsby i Norfolk, som hedder Walsingham. Denne landsby har været et helligt sted i over 900 år siden Edvard Beken-derens dage. Det berettes, at i året 961 modtog en godsejerfrue ved navn Richeldis en åbenbaring af Jesu moder, og hun fik besked om at bygge et kapel som et minde om det hjem i Nazareth, hvor Den hellige Familie boede.

Kapellet blev hurtigt et stort valfartssted, og det blev det ved med at være, indtil det blev ødelagt på reformationstiden. Det er først i løbet af de sidste 40 år, det er kommet i gang igen. Dets genopståen begyndte med, at der blev rejst en statue i sognekirken, som blev genstand for andagt; men senere blev der bygget en pilgrimskirke med et lille kapel, som skulle symbolisere Jesu jordiske hjem i Nazareth. Nedenunder kapellet er der en kilde, som pilgrimmene drikker vand af. Det oprindelige kapel blev bygget over et kildevæld på det sted, hvor Richeldis havde modtaget sin åbenbaring, men ingen kender nu det nøjagtige sted for kilden.

I løbet af sommermånederne kommer der pilgrimme for at besøge kapellet, og der skaffes logi til dem i det herberge, der er tilknyttet kirken. Det er naturligvis umuligt for alle de pilgrimme, som deltager i den store nationale valfart ved pinsetid, at tilbringe natten i landsbyen. Det betyder en lang rejse frem og tilbage for dem. Derfor vil valfarten ofte for deres vedkommen-

de begynde med altergang kl. 6 om morgenen i deres egne sognekirker, hvorefter rejsen straks begynder. Morgenmaden indtages i bussen og frokosten, så snart bussen ankommer til Walsingham. Selve pilgrimsandagten begynder kl. 13 med, at der fejres højmesse i kapellets have. Pilgrimskirken er alt for lille til at rumme alle pilgrimmene. Efter messen sidder menigheden på jorden for at høre en prædiken. Efter den synges Magnificat, og så stilles der op til en procession, som går rundt om landsbyen. I spidsen for processionen går det tjenstgørende præsteskab sammen med eventuelle besøgende biskopper, og fire præster bærer en statue af Jomfru Maria. Mange sogne bringer deres bannere med, som de også fører med i processionen. Medens de langsomt går rundt om landsbyen, synger de en lang salme, som refererer til kapellets historie. Selve pilgrimsandagten slutter med, at alle er forsamlede i haven kl. ca. 15 til sakramental velsignelse.

Derefter er der te i haven, og så vil der sædvanligvis være tid for folk til at besøge sognekirken, som er blevet genopbygget, efter at den har været så godt som ødelagt efter en ildebrand for ikke ret lang tid siden. Derpå starter busserne kl. ca. 17.30 på den lange hjemtur. Det bliver let midnat for nogle af pilgrimmene, inden de er hjemme hos sig selv.

Dette kapel hjælper til at udfylde et stort behov i vor kirke. Det gør læren om inkarnationen til en levende virkelighed for vort folk. Der, hvor man forsømmer at vise Jesu moder ære, mister folk snart den rette forståelse af hans egen person. Hvis folk får lejlighed til at glemme, at Vor Herre blev født af en kvinde, og at han har en virkelig moder, varer det ikke længe, før de glemmer virkeligheden i den menneskelige natur, som han har fælles med os. Der er et vedvarende behov for, at den kendsgerning, at Gud har talt til os ved sin Søn, bliver understreget. Mariaandagt er genopstået som en naturlig faktor i den katholske bevægelse inden for Church of England. Det er en værdifuld arv, som den danske kirke givetvis vil genvinde i og med dens arbejde for at lægge vægt på læren om inkarnationen.

Rudney Hunter,
Pusey House,
Oxford.

G i v

e t g a v e a b o n n e m e n t

p å R E - F O R M A T I O !

B L A D E T ,

som mange taler om,

og som endnu flere læser,

men SOM MANGE FLERE BURDE HOLDE !

Bestillinger modtages af RE-FORMATIOs ekspedition.

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E

6. årgang nr. 5 - Høsten 1963

Percy Eriksen: Faktorernes orden er

ikke ligegyldig 97

KIRKEDAGE I RISSKOV 99

KOMMENTAR: C.B.Hansen: Fra Tønder, Odense og
andetsteds 101

TEOLOGISKE BIDRAG (5): Palle Dinesen: Epikle-
sen i den oldkirkelige
liturgi 108

V.J.Fibiger-Erlandsen: Et engelsk forsøg på at
tage dåben alvorligt .. 113

PERISKOP: Rudney Hunter: Englands Nazareth ... 118

RE-FORMATIO udsendes af en kreds af præster i den dan-
ske kirke. Redaktion: Urban Schrøder, Varnæs; O. Lund
Pallesen, Lyngby; Poul Ulsdal, Hejls; Per Dolmer, Laur-
bjerg; B. Riisgaard, Rimsø pr. Voldby (ansvarshavende).
Ekspedition: Povl Dahl, Ålsø pr. Grenå, giro 881.42,
telefon Ålsø (063) 3.16.08.

Bladet kommer i mindst 6 år-
lige numre og koster 8 kr.,
for studerende dog 6 kr.